

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

реальних можливостей працевлаштування. Тому актуальним є створення Державним центром зайнятості профорієнтаційних терміналів у школах та професійно-технічних навчальних закладах [5].

1. Абастова Л.Н. *Технология эффективного менеджмента: Учебно-практическое пособие*. – М.: “Издательство ПРИОР”, 1998.

2. Амосов А. *Эффективность рыночных отношений // АПК: Экономика, управление*. – 1995. – №2.

3. Афонин А.С. *Основы мотивации труда: организационно-экономические аспекты: Учебное пособие*. – К.: МЗУУП, 1994.

4. Богиня Д. П., Грішнова О. А. *Основы экономики праці: Навч. посіб.* – К.: Знання-Прес, 2000. – 313 с.

5. Бондарчук-Грита Г.В. *Управління використанням виробничих ресурсів підприємства // Регіональна економіка*. – 1999. – №2.

6. *Економіка підприємства: Підручник / За заг. Ред. С. Ф. Покропивного. Вид. 2-ге, перероб. та доп.* – К.: КНЕУ, 2001. – 528 с.

7. Завіновська Г. Т. *Економіка праці: Навч. посібник*. – К.: КНЕУ, 2000. – 200 с.

8. Щокін Г.В. *Практична психологія менеджменту: як робити кар'єру. Як будувати організацію: Науково-практичний посібник*. – К.: Україна, 1994.

Зоя Філончук, завідувач науково-методичної лабораторії географії та економіки,
викладач кафедри теорії та методики викладання природничо-математичних
та технологічних дисциплін

Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів
м. Херсон

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті розглянуті шляхи формування економічної культури учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Постановка проблеми. У процесі розбудови ринкової економіки постійно зростає значення економічної освіти і виховання молоді, отримання нею економічних знань та вмінь, необхідних для подальшої діяльності. Економічна освіта і виховання спрямовані насамперед на формування у кожної молоді людини економічної свідомості та економічного мислення.

Слід зазначити, що питання впровадження економічної освіти в навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів широко висвітлювалися в педагогічній та економічній літературі. Проблема впровадження та становлення економічної освіти у загальноосвітніх навчальних закладах досліджували такі вітчизняні вчені, як Ю. Лелюк, Г. Ковальчук, І. Климчук, І. Радіонова та інші. Питання економічного виховання знайшли відображення в роботах О. Шпака, А. Нісімчука, І. Сасової, А. Кривошеї, М. Фіцули, О. Варецької, О. Падалки та інших.

Проте проблема формування економічної культури залишається малодослідженою і потребує подальшої розробки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Більшість дослідників проблеми розвитку економічної освіти в Україні сходяться на думці, що процес економічної освіти має бути безперервним і охоплювати всі етапи дошкільної, шкільної та післяшкільної освіти. При цьому на всіх етапах одним з завдань є формування економічної культури.

У дисертаційних дослідженнях Р. Пустовіта, В. Дрижака, Л. Чеботарьової, О. Надточієвої, Д. Разуменко висвітлено підходи до розв'язання окремих проблем економічної освіти та виховання, у тому числі формування підприємницької та економічної культури учнів та дорослих.

За своїм змістом економічна культура явище складне та багатопланове. До її визначення можна підходити з різних боків, розглядати в різних аспектах.

За О. Грохольською, поняття “економічна культура” містить три аспекти: теоретичний, практичний та етичний. Перший з них включає знання економічної теорії, другий – навички економічної поведінки, третій – відносини в системі морально-етичних норм [1].

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

А. Нісімчук зазначає, що “своєрідність економічної культури полягає в тому, що будучи синтезом матеріального і духовного, вона формує цілісність економічної системи та способу життя сучасного суспільства” [4, 17].

Мета статті полягає у визначенні шляхів формування економічної культури учнів загальноосвітніх навчальних закладів та виокремленні окремих аспектів становлення економічної культури.

Виклад основного матеріалу. Ураховуючи сучасний етап життя українського суспільства, коли особливо постало питання підготовки молоді до активного життя, доцільно проаналізувати реальні можливості формування економічної культури.

На нашу думку, визначальним є економічна політика держави, а саме наявність продуманої економічної програми, загальнодержавної економічної ідеї, навколо якої гуртуються представники економічної науки та освіти. Ця економічна ідея повинна бути рушійною силою формування економічної свідомості людей, спонукати їх до втілення у життя завдань економічного розвитку. Велике значення в цьому аспекті має економічна просвіта.

Досвід доводить, що на формування економічної культури впливають численні соціальні чинники: школа, сім'я, позашкільні заклади, громадські організації, засоби масової інформації. Центральне місце серед них належить школі (рис.1).

Слід зазначити, що можливості впровадження економічної освіти обмежені навчальними планами та програмою, що затверджуються Міністерством освіти та науки України (стандарт – 1 год. на курс “Основи економіки” в 10 класі). Проте за рахунок варіативної складової навчальних планів, залежно від профілю навчального закладу, ситуацію можна змінити.

Насамперед у навчальному закладі треба забезпечити чітку систему економічної підготовки учнівської молоді, а саме, розробити власну шкільну концепцію (програму) економічної освіти і виховання, в якій зазначити:

- 1) перспективний розподіл годин на вивчення економіки, в тому числі за рахунок варіативної складової;
- 2) створення міжпредметних методичних об'єднань з метою забезпечення взаємодії вчителів-предметників та реалізації міжпредметних зв'язків у процесі економічної освіти та виховання учнів;
- 3) комплекс заходів позакласної та позашкільної роботи;

4) створення єдиного центру економічної освіти в школі, який має координувати весь процес;

5) забезпечення функціонування кабінету економіки як навчально-методичного та дидактичного центру економічної освіти та виховання у навчальному закладі.

Одним з першочергових завдань є визначення конкретних можливостей кожного навчального предмету щодо формування економічної культури, оскільки зусиллями вчителів економіки цю проблему не розв'язати. Вчителі-предметники мають зробити аналіз змісту навчальних програм з метою визначення економічного потенціалу навчальних предметів. О. Шпак пропонує застосовувати “аналітичні” карти, здійснюючи міжпредметні зв'язки [7].

При цьому слід мати на увазі не механічну інтеграцію знань з різних предметів і тем, а об'єднання їх навколо провідних ідей. Такий підхід сприятиме формуванню в учнів цілісної економічної картини світу на основі аналітичного і синтезуючого розгляду дійсності. У практиці роботи визначилися інші різноманітні форми і методичні прийоми здійснення зв'язку між навчальними предметами: інтегровані уроки, комплексні навчальні екскурсії, інтегровані міні-турніри.

Таким чином, з одного боку учень повинен засвоїти основи економіки, тобто бути економічно грамотним, а з іншого – оволодіти економічною поведінкою, тобто вміти вести себе в економіці, а значить, у суспільстві, “грати” основні економічні ролі та вступати в економічні відносини з іншими в процесі економічної діяльності. Адже саме в економічній діяльності проявляється економічна культура людини.

А. Нісімчук вважає, що “при формуванні основ економічної культури в учнів заняття повинно мати переважно практичний характер, а процес формування економічних знань та виконання практичних завдань відрізнятися творчою спрямованістю [4, 39].

Суттєвим є й те, щоб у процесі навчальної роботи було забезпечено створення корисної продукції.

О. Шпак вказує, що “важливе значення для результативності економічної підготовки учнів має також те, наскільки “економічні” самі уроки з точки зору раціональної організації навчальної роботи” [8, 12]. Уроки економіки істотно впливатимуть на формування економічного мислення учнів, якщо вони відзначаються високою ефективністю і діловитістю, а сам учитель буде взірцем дисциплінованості, оптимізму та інтелігентності.

Починати роботу на будь-якій ланці потрібно з анкетування. Анкетування допоможе вчителю

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

спланувати подальшу роботу, а для учнів такий метод буде демонстрацією одного із прийомів маркетингових досліджень. Позитивні результати в економічній підготовці дають рольові та ділові ігри, в процесі яких вчитель моделює різні ситуації та проблеми економічного характеру.

В економічній підготовці учнів та формуванні економічної культури особливу роль має позакласна робота. Успіх її залежить від реалізації чіткої системи взаємозв'язаних заходів, які підготовлені із врахуванням інтересів та вікових особливостей учнів. На відміну від уроку, обмеженого рамками часу та програмою, позакласні заходи дають більше можливостей для творчості вчителя та учня в виборі їх форми, змісту, місця та часу проведення.

Систему в організації позакласної роботи забезпечує створення єдиного центру з економічної освіти та виховання в школі (бізнес-клубу), який займається плануванням та організацією роботи в цьому напрямі. Економічним змістом та тематикою наповнюються традиційні форми позакласної роботи: години спілкування, конференції, вікторини, усні журнали, KBK, екскурсії тощо. При цьому важливо, як зазначає О. Шпак, щоб класні й позакласні заняття були єдиним цілим, взаємопов'язані [8].

На нашу думку, в цьому контексті доцільно згадати таку форму роботи, як політичні (економічні) інформації. В радянській школі така форма роботи використовувалася досить широко, проте і в наш час не втратила своєї актуальності. Спеціальні економічні інформації можуть бути оглядові та тематичні. Наприклад, оглядова – “Економіка України в цифрах” (аналіз даних Держстатуправління за кожен місяць та їх коментар), тематична – “Стандарти та якість – споживачу”.

Значну роль у формуванні економічної культури відіграє діяльність органів учнівського самоврядування, але в тому разі якщо в ній відсутній формалізм та бюрократія.

Роль сім'ї у формуванні економічної культури є незаперечною, адже економічна свідомість, як правило, закладається в сім'ї. Проте однією з проблем формування економічної культури молоді є низька економічна культура дорослих, тому одним із завдань школи є організація економічної просвіти батьків.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Проведене

дослідження доводить, що головними шляхами формування економічної культури є економічна освіта, економічне виховання, економічна активність учнів.

Завдання економічної освіти – формування основ економічних знань учнів та в зоні соціального оточенні (вчителі, батьки), забезпечення актуальності змісту та ефективності педагогічної діяльності в формуванні економічної культури.

Завдання економічного виховання – формування у школярів таких потреб, які б відповідали особистим інтересам та сприяли всебічному розвитку особи, не зашкоджуючи при цьому суспільним інтересам, а враховуючи їх. З іншого боку – формування вираженого та свідомого ставлення до обмежених економічних ресурсів. Учень повинен усвідомити головну проблему економіки – науки, про проблему вибору.

Економічна діяльність учнів проявляється у їх залученні до економічних стосунків у школі і вдома [6].

Завдання економічного виховання та економічної освіти можна успішно розв'язати, якщо:

- 1) здійснювати економічну підготовку школярів у певній системі за планом навчального закладу;
- 2) питанням економічної освіти приділяти увагу не тільки на уроці економіки та курсів економічного профілю, а й на інших предметах;
- 3) до планів позакласної та позашкільної роботи включати заходи економічного характеру (в системі);
- 4) залучати учнів до активної підприємницької та виробничої діяльності через створення шкільних підприємств;
- 5) приділяти належну увагу економічному вихованню в сім'ї;
- 6) здійснювати аналіз та контроль стану економічної підготовки учнів через систему шкільного контролю.

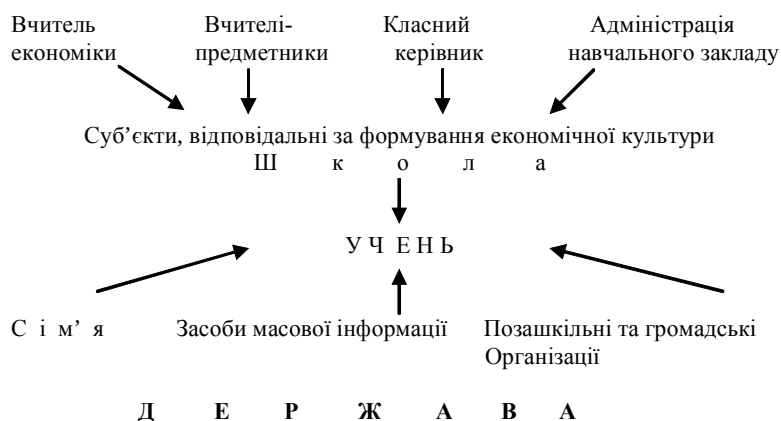

Рис. 1. Чинники формування економічної культури

ГРОМАДЯНСЬКЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ТРАДИЦІЙ, ОБРЯДІВ, ЗВИЧАЇВ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Отже, простежується цілісний підхід до формування економічної культури через формування економічного мислення та свідомості, що розширює світогляд, вчить приймати рішення, управляти реальними ситуаціями.

Визначення головних шляхів формування економічної культури дасть можливість:

- узгодити зусилля всіх зацікавлених сторін з метою забезпечення оптимальних умов для їх реалізації;
- визначити інтеграційний зміст економічної та виховання;
- забезпечити глибоке осмислення економічних проблем учнями;
- максимально використати потенційні виховні можливості економічної освіти.

1. Грохольская О.Г. Перспективы экономического образования в школах России // География в школе. – 1997. – №6. – С. 41 – 46.

2. Книга вчителя географії: Довідково-ме-

тодичне видання / Упоряд. Н.В. Бєскова, М.В. Проценко – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – 304 с.

3. Книга вчителя економіки: Довідково-методичне видання / Упоряд. Н.В. Бєскова, М.В. Проценко – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. – 256 с.

4. Нисимчук А.С. Экономическое образование школьников: Кн. для Учителя. – М.: Просвещение, 1991. – 160 с.

5. Падалка О. Економічне виховання в школі // Трудова підготовка в закладах освіти. – 1998. – №3. – С. 29 – 33.

6. Фіцула М.М. Педагогіка. Навч. посібник. – Тернопіль: “Навч. книга – Богдан”, 1997. – 192 с.

7. Шпак А.Т. Организация экономического образования и воспитания учащихся. – К.: Рад. шк., 1987. – 128 с.

8. Шпак О.Т. Економічне виховання учнів. – К.: Т-во “Знання”, 1985. – 48 с.

Ольга Стребна, завідувач науково-методичної лабораторії початкового навчання
Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів
м. Херсон

ГРОМАДЯНСЬКЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ТРАДИЦІЙ, ОБРЯДІВ, ЗВИЧАЇВ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

У статті висвітлюються роль традицій, обрядів, звичаїв українського народу у процесі громадянського виховання молодших школярів.

Постановка проблеми. Своєрідність сучасного розвитку України характеризується відродженням споконвічних коренів нашої національної минувшини: історії, державницьких традицій, обрядів, звичаїв, духовності. Потребує відродження національна система виховання, яка історично склалася в Україні. Бо лише заглиблюючись у історію рідного народу, долаючи історичне безпам'ятство, ми зможемо відновити національну гідність кожної людини, сформувати з неї справжнього громадянина України.

Протягом радянських часів з ряду причин політика у сфері громадянського виховання підрастаючого покоління зводилася до того, щоб розмити національну свідомість, спрямувати у забуття історичну пам'ять, героїчне і трагічне минуле українського народу, знищити народні традиції, звичаї, мову, моральні устої. Робилося все, щоб стерти вияви національних почуттів до рідної

землі, свого народу, його історії й культури. Громадянське виховання було замінено чужою для України інтернаціоналістською програмою.

Тому на сучасному рівні потребує переосмислення проблема громадянського виховання підрастаючого покоління, його національної суті, характеру, відновлення відповідно до сьогодення цілісної системи, що існувала протягом століть і завдяки якій молоде покоління “засвоювало досягнення попередніх поколінь, пізнавало генетичний код рідного народу, його національний характер, своєрідність способу світовідчуття, національний спосіб мислення і на основі цього ставало дбайливим господарем і захисником рідної землі” [2, 11].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Позицію про те, що громадянське виховання яскраво виражене у традиціях, обрядах, звичаях українського народу та має національний характер,